

Arbowet gaat uit van specifiek opgeleide volwassenen.
Maar wat is nu veilig voor jonge leerlingen?

Een voorbeeld voor alle scholen

Jong geleerd, oud gedaan

Veiligheid. Het is een essentieel begrip geworden tijdens het lesprogramma van scholengemeenschap Maarsbergen. De leerlingen van de scholengemeenschap werken na hun schoolcarrière vaak in sectoren waar relatief veel ongelukken voorkomen. Dat heeft de school doen besluiten om veiligheid een prominente plaats te geven in het lesprogramma.

Jos Widdershoven

Om de leerlingen nog voor hun loopbaan bewust te maken van de risico's die zij lopen tijdens het werk, heeft scholengemeenschap Maarsbergen de Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers (VCA) integraal opgenomen in het lesprogramma. 'We proberen de leerlingen vooral bewust te maken van de verschillende gevaren', zegt Reijer van Barneveld. Van Barneveld is behalve docent ook arbo-coördinator bij de scholengemeenschap.

Risicoklassen

In de functie van arbo-coördinator was Van Barneveld in 2004 nauw betrokken bij het uitvoeren en opstellen van een Risico-

Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E). 'We kwamen erachter dat er behoorlijk wat mazen zaten in het veiligheidsbeleid. Tijdens het opstellen van de RI&E werden onze ogen geopend voor de grote risico's die de docenten, maar vooral ook de leerlingen liepen', zegt Van Barneveld. De machines die door de leerlingen werden gebruikt, waren volgens Van Barneveld vaak niet veilig genoeg voor de doelgroep; leerlingen tussen de twaalf en zestien jaar. 'Die machines worden gemaakt voor de werkvloer en ze zijn veilig genoeg voor volwassenen om mee te werken. Bij ons op school moeten ook de leerlingen ermee kunnen werken en daarom is extra veiligheid vaak noodzakelijk', zegt Van Barneveld.

Samen met adviesbureau TCPM stelde de school een risicoanalyse op per machine. Bij het maken van die analyse werd met veel factoren rekening gehouden. Waar staat de machine? Maakt de machine onderdeel uit van een groter geheel? Wie bedient de machine (de risico's voor leerlingen uit de eerste klas zijn over het algemeen groter dan voor derdeklassers)? Na het maken van de analyse werden de machines ingedeeld in verschillende risicoklassen. Veel machines zijn aangepast om de veiligheid van de leerlingen extra te waarborgen. Zo valt op dat de boormachines in het technieklokaal een afscherming van plexiglas hebben rondom de boorkop. 'Zo kunnen de vingers niet onder de boor terecht komen. Een normale kolomboormachine heeft dat natuurlijk niet. Als de veiligheidsklep niet op de juiste manier dicht zit, zorgt de startonderbreker ervoor dat de machine niet kan starten', zegt Van Barneveld. Ook is per machine een zogenaamde machinekaart aangebracht, op deze kaart staan de gevaren vermeld, de te nemen maatregelen (bijvoorbeeld: veiligheidsbril verplicht) en de voorzieningen die aanwezig zijn.

Veiligheid van jonge leerlingen waarborgen

Redelijkerwijs

Bij het opstellen van de RI&E en de aparte risicoanalyse voor de machines bleef het niet. 'Je moet altijd proberen om zo veilig mogelijk te werken. De Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers (VCA) is dan zeker een goed hulpmiddel. In 2006 doorliepen twintig leraren van de school het VCA-traject. Zij kwamen er tijdens dat traject achter dat ze veel voor de hand liggende risico's nog niet goed afdekten. Iedereen is wakker gemaakt', zegt Van Barneveld.

Ondertussen hebben alle techniek leraren van de scholengemeenschap Maarsbergen een VCA-diploma op zak. Daar heeft de school zelf ook nog profijt van. 'Volgens de Arboret is een werkgever verplicht om de werkplek van de werknemer zo veilig mogelijk in te richten en alles te doen wat redelijkerwijs mogelijk is om ongelukken te voorkomen', zegt Van Barneveld. Door de docenten (in dit geval de werknemers) een VCA-cursus te laten volgen, voldoet de school (de werkgever) aan de voorlichting- en onderrichtplicht die een werkgever naar zijn werknemers heeft.

Behalve een verplicht VCA-examen voor docenten kwamen er ook docentassistenten. De technieklokalen zijn immens groot en het is onmogelijk voor een docent om alles nauwlettend in de gaten te houden. De docentassistenten houden toezicht op de leerlingen die met de machines aan de slag zijn als de docent in het theorielokaal bezig is.

Lesprogramma

Voor Van Barneveld was dit echter nog niet genoeg. 'Uiteindelijk gaat het om de veiligheid van de leerlingen. Die zijn toch het belangrijkste. Er hebben zich bij ons op school gelukkig nog nooit ernstige ongelukken voorgedaan, maar je vergeeft het je als school nooit als het wel een keer misgaat en het blijkt achteraf dat je die miskleun had kunnen voorkomen.' Van Barneveld zocht een manier om ook de leerlingen te betrekken in het veiligheidsproces. De oplossing was even simpel als logisch: 'We nemen de VCA-cursus integraal op in het lesprogramma.'

De leerlingen van scholengemeenschap Maarsbergen maken al in de eerste klas kennis met de veiligheid. 'In het begin gaat dat spelenderwijs. Alle elf hoofdstukken van het VCA-traject worden op een eenvoudige manier aan de nieuwe leerlingen uitgelegd.' De technieklokalen voor de eerstejaars leerlingen zien er ook iets anders uit dan de lokalen voor de bovenbouw. Naast de kolomboormachine hangt een pictogram met daarop een rond blauw bord met een gezicht dat onmiskenbaar een bril draagt. Naast het pictogram staat ook de tekst 'veiligheidsbril verplicht'. Dit zijn de zogenaamde 'machinekaarten'. 'Op die manier zien de leerlingen in één oogopslag waar dit pictogram voor staat.

Nu is dat voor een veiligheidsbril redelijk helder, maar er zijn ook pictogrammen waar niet direct aan te zien is wat ze betekenen. Door er ook een tekstuitleg bij te geven, nemen de leerlingen snel op waar een pictogram voor staat', legt Van

Barneveld uit. In de lokalen van de derde- en vierdejaarsleerlingen is de tekst achter het pictogram weggehaald. 'Zij weten wat de pictogrammen betekenen. De tekst is weggehaald omdat die er op een normale werkplek ook niet bij staat. Voor de jongste leerlingen is het nog een geheugensteuntje.'

Sponsor

In het tweede jaar krijgen de leerlingen van scholengemeenschap Maarsbergen voorbereidende VCA-lessen. Iedere leerling werkt in zijn eigen tempo de elf hoofdstukken van het VCA af. Aan het eind van het jaar worden de leerlingen getoetst op hun kennis. Ze maken een ouder officieel VCA-examen. De normering is dan nog niet zo streng als bij een officieel VCA-examen. In het derde jaar starten de VCA-lessen opnieuw. Er stromen in het derde jaar vaak nog nieuwe leerlingen in, die nog niet bekend zijn met de VCA. Die krijgen dan ook het hele pakket mee.

Aan het eind van het derde jaar moet iedere leerling een VCA-examen afleggen. 'Door het examen al in het derde jaar af te nemen, beschikken de leerlingen in het vierde jaar – als ze op stage gaan – al over een VCA-diploma. Dat verhoogt de kans dat ze worden gekozen tijdens de stage, want de stageverlener weet op dat moment dat de leerling al goed bekend is met alle veiligheidseisen', zegt Van Barneveld. De VCA is tegenwoordig helemaal verankerd in het onderwijssysteem van scholengemeenschap Maarsbergen en ook als zodanig gewaardeerd door de Arbeidsinspectie.

De leerlingen moeten het VCA-examen zelf betalen. De leerlingen van de afdeling installatietechniek worden echter gesponsord door het bedrijfsleven. 'Maar zelfs als de leerlingen zelf moeten betalen, vinden ze dat niet heel erg. Ze

Voorbeeld voor alle scholen

De aanpak van de machineveiligheid en de verankering van de VCA in het reguliere onderwijs bij scholengemeenschap Maarsbergen is niet onopgemerkt gebleven. De Arbeidsinspectie waardeerde deze veiligheidsmaatregelen enorm en de Arbo-VO – de organisatie die zich inzet voor het opstellen van een arbocatalogus voor het voortgezet onderwijs – bestempelde scholengemeenschap Maarsbergen als 'best practice' wat betreft voorlichting en onderricht en machineveiligheid. De aanpak van de scholengemeenschap dient als voorbeeld voor andere scholen en is daarom opgenomen in de arbocatalogus voor het voortgezet onderwijs. De arbocatalogus voor het voortgezet onderwijs behandelt nog veel meer. De volgende thema's komen aan de orde: verplichtingen ten aanzien van het arbobeleid, specifieke eisen die gelden voor de theorie-, vak- en praktijklokalen en risico's bij het gebruik van machines, gereedschappen, gevaarlijke stoffen en geluid. Voor meer informatie over de arbocatalogus van het voortgezet onderwijs kijk op: www.arbo-vo.nl

Ontstaan VCA-systeem

Het huidige certificatiesysteem kent zijn oorsprong in 1989 toen de Landelijke Werkgroep Contractor Veiligheid – een werkgroep met vertegenwoordigers van vooral petrochemische bedrijven – een uniform en objectief systeem ontwikkelde dat aannemersorganisaties kon toetsen op hun veiligheidsbeleid en -prestaties. Geleidelijk aan ontstond er een checklist die – na een proefperiode in het Europort-Botlek gebied – door de industrie is aanvaard als uniform systeem en industriestandaard.

profiteren er namelijk zelf ook van. Met het VCA-diploma op zak is het een stuk eenvoudiger om een passend vakantie- of weekendbaantje te vinden', zegt Van Barneveld.

Nadeel

Van Barneveld en de scholengemeenschap Maarsbergen zijn uitermate tevreden over de stappen die de afgelopen jaren zijn gezet. Toch is er bij Van Barneveld altijd nog ruimte voor verbetering. 'Als je kijkt naar het cursusmateriaal dat nu beschikbaar is, dan sluit dat in de meeste gevallen niet goed aan bij het niveau van de leerlingen.' Van Barneveld pakt een cursusboek tevoorschijn en slaat een willekeurige bladzijde open. De bladzijde is van links tot rechts en van boven tot beneden alleen maar gevuld met lettertjes. 'Er staat nog niet eens een tekening bij. De teksten in het boek zijn prima, maar een leerling die niet zo goed kan leren knapt meteen af op zo'n boek.'

De VCA-lessen zijn tot nu toe allemaal toegespitst op volwassenaanpak met een bepaald opleidingsniveau. Het niveauverschil met VMBO-leerlingen is in sommige gevallen nog erg groot. 'Het CITO – de toetsontwikkelaar van onder andere het voortgezet onderwijs – probeerde tot voor kort om samen te werken met de samensteller van het VCA-examen. Op die manier wilden ze proberen om ook een goede toets voor jongeren te ontwikkelen. Maar helaas is die samenwerking mislukt. Dat is vooral spijtig voor de moeilijk lerende kinderen', zegt Van Barneveld. Met name het taalgebruik in de VCA-examens sluit niet aan bij het niveau van de VMBO-leerling.

Kostbaar

De hele veiligheidsoperatie bij scholengemeenschap Maarsbergen heeft niet van de één op de andere dag plaats gehad. 'Daarvoor was simpelweg niet genoeg geld. We hebben iedere keer gekeken wat het meest noodzakelijk was en daarin geïnvesteerd. Als je kijkt naar de machines die op scholen worden gebruikt dan zijn dat vaak de oudere beestjes. Op een school worden machines niet afgeschreven zoals in het bedrijfsleven. Maar op scholen is het wel van eminent belang dat de machines periodiek gecontroleerd worden. Dat gebeurt helaas niet overal. Als je naar de cijfers van de Arbeidsinspectie kijkt, scoren scholen onthutsend slecht. Scholen hebben de veiligheid vaak niet onder controle. Dat zou toch absoluut niet mogen. Juist bij kinderen moet je extra voorzichtig zijn.' ◀